

Burgerlijke ongehoorzaamheid, activisme en onderwijs

Tekst: Sam de Vlieger

Marlisa Hommel begon haar onderwijsloopbaan als docent Engels, twaalf jaar geleden bij het Joke Smit College in Amsterdam. Op dit moment werkt ze op een VAVO¹ in Nijmegen. Ze kwam recentelijk in het nieuws vanwege haar activisme voor *Extinction Rebellion*.

In het regeerakkoord van de PVV, VVD, NSC en BBB staat dat onderwijsmethoden ‘politiek neutraal’ moeten zijn. Een aantal jaren daarvoor richtte *Forum voor Democratie* een meldpunt voor indoctrinatie in het onderwijs op. In de Verenigde Staten worden schoolboeken uit bibliotheken verwijderd. De discussie over politiek in het onderwijs is dus volop gaande. In dit interview het perspectief van Marlisa Hommel, docent Engels en activiste bij *Extinction Rebellion*. Lukt het haar om politiek neutraal onderwijs te geven? Of vindt zij dat docenten wel een politieke kant mogen kiezen?

BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID

Hommel werd actief voor *Extinction Rebellion* nadat er in januari 2020 zeven activisten werden opgepakt vanwege een oproep tot demonstreren. Hommel: ‘Ik kwam erachter dat dat heel normale burgers waren die zich zorgen maakten over de klimaatcrisis. Toen dacht ik, dat kan ik dus ook als bezorgde burger doen.’

Je kunt uiteraard op vele manieren activist zijn. Sommige mensen lopen mee in een keurig aangemelde demonstratie, terwijl anderen ervoor kiezen om een snelweg te blokkeren. Hommel zegt voor ‘Burgerlijke ongehoorzaamheid’² te hebben gekozen omdat ‘gewoon op het Malieveld staan weinig verandert.’ Ze put daarbij hoop uit het verleden: de acties uit de jaren 70 van actiegroep *Dolle Mina* en het verzet tegen de auto onder de slogan ‘Stop de kindermoord!’ Hommel: ‘Toen luisterde de overheid ook alleen maar omdat de burger dat afdwong. Daarom probeer ik het nu weer op deze manier. Tot nu toe luistert de overheid helaas niet, maar probeert ze ons weg te zetten als irritant.’

ACTIVISTISCHE DOCENT?

De acties van Hommel kregen veel publiciteit. Ze staat in de krant en deelt ook zelf haar ervaringen bij arrestaties en met politiegeweld op *LinkedIn*. Toch zegt ze dat haar activisme en haar werk als docent twee behoorlijk gescheiden werelden zijn: ‘Mijn leerlingen lezen mijn posts op LinkedIn niet. Over sommige acties horen ze natuurlijk wel, maar leerlingen vragen er weinig naar. Ik zeg niet dat ik de A12 opga of vraag wie er mee gaat. Dat doe ik niet.’

Bij *Extinction Rebellion* zijn er wetenschappers die zich onder de noemer *Scientist Rebellion* verenigen, en in de Verenigde Staten zijn er groepen docenten die zich identificeren als *Teacher Activists*. Op mijn vraag of Hommel een activistische docent is, antwoordt ze: ‘Een beetje. Ik geef af en toe klimaatworkshops voor leerlingen, maar wel gebaseerd op het IPCC-rapport van de Verenigde Naties. In het kader van Engelse taalvaardigheid laat ik de *headline statements* zien met zinnen als “*Climate change has unequivocally been caused by...*” Die zinnen zijn perfect materiaal voor Engels, maar ik treed hiermee natuurlijk ook een beetje buiten de gebaande paden van een docent Engels. Maar misschien is het toch eerder burgerschap dan activisme.’

VERSCHILLENDE PERSPECTIEVEN

Of het bespreken van het IPCC-rapport een kwestie van politiek is, houdt ook anderen bezig. Anouk Zuurmond en Piet van der Ploeg bespreken in een artikel op *DidactiefOnline* het antwoord van de Britse onderwijsfilosoof Michael Hand op de vraag welke kwesties nou controversieel zijn en waarbij je dus mag verwachten dat een docent verschillende perspectieven presenteert. Michael Hand stelt dat er geen sprake is van indoctrinatie of activisme als er maar één perspectief is dat rationeel gezien het juiste is. Het onderwijzen van wetenschappelijk onderbouwde inzichten over klimaatverandering kan volgens hem dus niet worden opgevat als activisme. Maar Marlisa Hommel acties op school blijken toch iets verder te gaan dan klimaatverandering agenderen, zo blijkt. Zo demonstreerde ze laatst ook op het schoolplein. Ze beschrijft dat de sfeer daarbij heel gemoedelijk was: ‘Er kwamen leerlingen een praatje maken. Een leerling die het helemaal met mij oneens is, kwam ook even langs. In de les daarop heb ik hem gezegd dat ik het fijn vond dat hij naar mij toekwam.’ De schoolleiding was er minder blij mee, vertelt ze. De directie heeft haar zelfs verboden om op school nog over haar activisme te spreken.

De Amerikaanse hoogleraar, schrijfster en activiste, bell hooks, pseudoniem voor Gloria Jean Watkins (1952-2021), betoogde dat het onrecht in de maatschappij juist ook door scholen onderwezen wordt. Als je haar volgt zou je als activist juist het onderwijs moeten opzoeken om politiek te bedrijven. Daar denkt Hommel echter anders over: ‘Ik vraag wel aan de leerlingen wat ze van het schoolsysteem vinden. Sommigen zijn er wel kritisch over maar dat is volgens mij niet iets wat in de les Engels thuisheert. Gesprekken die daarover gaan voer ik dan eerder buiten de les. In de pauze bijvoorbeeld.’

NEUTRALITEIT IN DE KLAS

Los van de vraag of je jouw politieke standpunten als docent mag uiten is er ook een kritiek vanuit rechtse politieke partijen dat het evenwicht verstoord zou zijn, doordat er zoveel linkse docenten (zouden) zijn. Hommel heeft echter een andere ervaring. Zo werkte ze hiervoor op een school waar moeilijk werd gedaan over een klimaatworkshop die ze gaf, terwijl die geheel was gebaseerd op gegevens uit het IPCC-rapport.³ ‘Dat noemden ze een linkse mening, terwijl ik het gewoon over wetenschappelijke feiten had.’ Ze vindt wel dat je als docent je mening mag geven als je leerlingen ook maar wel de mogelijkheid geeft om vast te houden aan hun eigen mening. Op haar vorige school vertelde een maatschappijleerdocent zijn leerlingen om welke partijen je niet moest stemmen. Dat gaat haar te ver, zegt ze. Volgens haar is het belangrijk dat docenten zich uitspreken: ‘Leerlingen vragen er ook naar. Bij de Amerikaanse verkiezingen vragen ze: voor wie bent u? Dan geef ik wel mijn mening onderbouwd met feiten en argumenten, onderwijs is ook kennisoverdracht, maar ik vraag ook of er leerlingen zijn die voor Trump zouden stemmen. Dan geef ik ruimte voor die leerlingen. Daar probeer ik wel neutraal in te blijven.’

POLITIEK ONDERWIJZEN

Het belangrijkste politieke ideaal dat Hommel haar leerlingen mee wil geven is tolerantie: ‘Ik vind het belangrijk dat ze opkomen voor elkaar. Dan haal ik de Duitse dominee en verzetsman tegen de nazi’s Martin Niemöller aan, met diens beroemde spreuk: “*First they came for the socialists, and I did not speak out—because I was not a socialist. Then they came for [...] Then they came for me—and there was no one left to speak for me.*” Als Wilders zegt, het is de schuld van de Marokkanen dan zeg ik in de klas dat we er voor een klasgenoot die uit Marokko komt, moeten zijn. Tolerantie houdt dus ook in dat je je inzet voor andere mensen in de samenleving.’

Het onderwijs moet volgens haar leerlingen leren om een betrokken burger te zijn: ‘Ze moeten weten wat er speelt. Ik merk dat collega’s lastige dingen uit de weg gaan, maar als je het niet bespreekt maak je het ook niet beter. Een school is een mini-maatschappij en het mooie is dat je daar in ieder geval nog met veel verschillende mensen spreekt.’ Een voorbeeld van een goede les maatschappijleer zag ze toen ze aan het demonstreren was, vertelt ze. Een docent had haar gezien en kwam met zijn klas naar buiten om het demonstratierecht uit te leggen. Hommel: ‘Voor dat soort onderwijs ben ik: het gesprek op gang brengen over ongemakkelijke onderwerpen op het juiste moment.’

Bronnen:

1. VAVO staat voor Voortgezet Algemeen Vormend Onderwijs, vangt vooruit uitvallers en niet geslaagde uit het middelbaar onderwijs op om hen alsnog naar een diploma te begeleiden.
2. Bij Burgerlijke ongehoorzaamheid wordt bewust de wet overtreden, maar wordt geen geweld gebruikt tegen personen of zaken, wordt er niet gehandeld uit eigenbelang maar in het algemeen belang en worden media vooraf op de hoogte gesteld – het gaat immers ook om het trekken van bredere aandacht.
3. De workshop die Hommel gaf is hier terug te vinden: <https://climatefresk.org/world/>